

**Федеральнэ къралыгъо гъэсэныгъэ стандартым
ельтытыгъэу гъэпсыгъэ ушьыйхэр
Адыгабзэ я 6-рэ класс**

Ущызгъэгъуаз

Адыгабзэр Адыгэ Республикэм икъралыгъуабз, адыгэ лъэпкъым иньдэльфыбз. Федеральнэ къралыгъо гъэсэныгъэ стандартыр гурыт еджапкъэмкIэ программэм ыльапсэу щыт. Адыгабзэр зэрагъашIэмэ цIыфым ищылэныгъэ бзэм мэхъанэу шиубытырэр кIэлэеджакIо цIыкIухэм къагурэIо, ялъэпкъ зэхашIэ хегъахъо. КIэлэеджакIохэм ягупшысэ-гулыгъэ нахъ чан хъунымкIэ, яакъыл, ятворческэ гупкIагъэ хэхъонымкIэ, зэкIэмкIи егъэджэн процессымкIэ бзэр лъапсэу щыт.

Предметэу «Адыгабзэр» чIыпIэ гъэнэфагъэ ит. Бзэм иурокхэм кIэлэеджакIом шIэныгъэ гъэнэфагъэхэр къыIэкIахъэх, идунеепIыкIэ нахъ зеушьомбгъу, жабзэу Iулыр нахъ бай мэхъу, къыIэкIэхъэгъэ шIэныгъэхэр ищылэныгъэкIэ къешъхъапэ. Итворческэ нэшанэхэр къыгъэлыгъонымкIэ жэрыIо жабзэр ыкIи тхэныр егъэфедэ, ИКТ-хэр (информационно-коммуникационнэ технологиехэр) мышщ шигъэфедэнхэ елъэкIых.

Гурыт еджапкъэмкIэ предметэу «Адыгабзэм» мурадэу къыгъэуцухэр:

- КIэлэеджакIохэм ягушьхъэ лэжыгъэ ибаигъэ хэхъоныгъэхэр фэшIыгъэнхэр, яродинэ, ялъэпкъ культурэ, шэн-хабзэхэр ашIэхэу, нэмыкI лъэпкъхэм якультурэ, яшэн-хабзэхэм лыгътэныгъэ афашIэу гъэсэгъэнхэр;
- ШIэныгъэхэм якъэкIопIэ амал шъхъаIэу бзэр зэрэщытыр, моральнэ-этическэ шапхъэхэу обществэм хэлхэр къалэкIэхъанхэмкIэ шIуагъэу иIэр къагурыIоныр;
- Яныдэльфыбзэ уасэ фашIэу, бзэр лъэпкъ культурэм илахышIоу зэрэщытыр къагурыIоу плугъэнхэр;
- ЗэлыIэсыныгъэмкIэ, цIыфхэр зэдэгущылэнхэмкIэ бзэм мэхъанэу иIэр зэхашIыкIыныр.

**Я 6-рэ классымкIэ адыгабзэм икурс учебнэ планым
чIыпIэу шиубытырэр**

Адыгабзэмрэ литературэмрэ япрограммэ я 6-рэ классымкIэ адыгэбзэ урокхэмкIэ илъэсым тельытагъэу сыхъ. 68-рэ къеты, тхъэмафэм - сыхъ.2.

Базиснэ учебнэ планэу еджапкъэм къыхахырэм ельтытыгъэу сыхъат пчъагъэу предметымкIэ яIэщтыр зэфэшъхъафын ылъэкIыщт.

Федеральнэ къралыгъо гъэсэныгъэ стандартым ельтытыгъэу гурыт еджапкъэм кIэлэеджакIохэм адыгабзэр зэрэщызэрагъэшIагъэм ишIуагъэкIэ личностнэ, метапредметнэ ыкIи предметнэ зэфэхъысыжхэр аIэкIэлы мэхъух.

Личностнэ зэфэхъысыжхэр

Я 6-рэ классыр къэзыухыр кIэлэеджакIом:

- Адыгабзэм имэхъанэ, пшъэрылъэу зэрихъэхэрэм ащыгъозэныр;
- Адыгэ Республикэр шIу ыльэгъуныр, ихъишъэ, икультурэ ащыгъозэныр, лъэпкъэу къызхэкIыгъэр, иньдэльфыбзэ ыгъэлыгъэIэнхэр;
- Зэфэшъхъаф лъэпкъэу тиеспубликэ щыпсэухэрэм якультурэ лыгътэныгъэ афишIыныр;
- Ыгу илыр шъхъафитэу къыриIотыкIынымкIэ гушыIэ пчъагъэу, грамматическэ шIыкIэ-амалэу IэкIэлэхэр икъу фэдизэу ыгъэфедэнхэр, иакъыл, итворческэ ыкIи моральнэ нэшанэхэм хэхъоныгъэхэр афэхъунхэр;
- Эстетическэ мэхъанэу адыгабзэм иIэр зэхишIэныр, адыгабзэр къыухъумэныр, икъэбзагъэ лыплъэныр, ижабзэ хахъо фишIызэпытыныр;

- Этическэ, эмоциональнэ-нравственнэ фыщытыкIэ гэнэфагэ цыфхэм афырIэныр;
- Социальнэ чIыплэ (ситуацие) зэфэшхьафхэм хэклиплэ кьафигьотын ыльэкIыныр.

Предметнэ зэфэхьысыжьхэр

Я 6-рэ классыр кьэзыухырэ кIэлэеджакIом:

- Адыгэ лъэпкьым ыбээрэ икультурэрэ зэпхыгьэхэу зэрэщытхэм, цIыфым ищылэныгьэкIэ, обществэмкIэ бзэм мэхьанэу илэхэм щыгьозэнхэр;
- Адыгабээр адыгэ лъэпкьым зерибээр, зэрэкьэралыгьуабээр, цIыф лъэпкьэу Адыгэ Республикэм исхэр зэдэгущылэнхэмкIэ, зэгурылонхэмкIэ адыгабээр амалышIоу зэрэщытыр ышIэнхэр;
- ЦIыфым иакьыл, итворческэ нэшанэхэм ахэгьэхьонымкIэ, бзэм мэхьанэу илэр ашIэныр;
- Орфографическэ хабзэхэр, тамыгьэ гьэуцуным ихабзэхэр (акIугьэм елыгыгьэу) текстым щигьэфедэн ыльэкIыныхэр, компьютерымкIэ текстхэр ытхынхэу, ытхыгьэр зэригьэфэжьын ыльэкIынэу зэригьэшIэныр.

ЕдэIунымрэ еджэнымрэ:

- Тхыгьэ е жэрылокIэ кьэлогьэ текстыр (итемэ, имурадхэр) тэрэзэу кьагурылоныр;
- Текстэу зэджагьэхэм план фашIыныр, текстым, тхылым, гьээтхэм Iоф адашIэшгуныр;
- Гущылалэхэм, нэмыкI хэгьэхьэ литературэм (электроннэхэри хэтхэу) шхьафитэу Iоф адашIэныр.

Гущылэнымрэ тхэнымрэ:

- Текстыр зэрэгьэпсыгьэ шапхьэхэр кьыдэлытагьэу шхьафитэу, тэрэзэу игушысэхэр кьытхынхэр е жабзэкIэ кьыриIотыкIын ыльэкIыныхэр;
- Еж зэхихыгьэм, зэджагьэм, ыльэгьугьэм фэгьэхьыгьэ иеплэыкIэхэр, ифыщытыкIэхэр кьыриIотыкIыныхэ ыльэкIыныр;
- ЗэдэIугьэхэ е зэджагьэхэ текстыр кьатхыжьын е кьалотэжьын альэкIыныр;
- Еж игущылэхэм альыплэжьыныр, хэукьоныгьэхэр ыгьэтэрэзыжьыныр;
- Монологым, диалогым иамалхэр ышIэнхэр, ыгьэфедэнхэр, доклад мыинхэр ыгьэхьазырынхэш, еж илэгьухэм апашхьэ кьышыгущылэныр;
- Зэдэгущылэгьум орфоэпие, лексикэ, грамматикэ шэпхэ шхьалэхэу адыгэ литературабзэм илэхэр ыкIи бзэ этикетыр щигьэфедэнхэр.

Я 6-рэ классымкIэ

предметэу «Адыгабзэм» едзыгьоу кьыщытыгьэхэр

Едзыгьоу «Гущылэгьэпсыныр»

Я 6-рэ классыр кьэзыухырэ кIэлэеджакIом зэригьэшIэцт:

- Гущылэгьэпсыныр бзэшIэныгьэм изылахьэу зэрэщытыр, ащ зэригьашIэрэр, мэхьанэу илэр;
- Гущылэпкьыр, гущылэ лъапсэр, лъэпсапэр, лъэпсахэр, кIэухыр гущылэхэм кьахигьэщынэу;
- Зэлэпсэгьэу гущылэхэр зыфалохэрэр;
- Зэлэпсэгьэу гущылэхэр кьыугушысын е текстэу кьэтыгьэм кьыхигьэщынхэ ыльэкIынэу;
- Гущылэгьэпс ыкIи шьошэгьэпс аффиксхэр ыгьэфедэнхэр;

- Гушыгэ зэхэлхэр зыфалохэрэр, ахэмэ ятхыклэхэр;
- Гушыгэр зэрээхэтым изэхэфын зэклэлтыклуаклэу хэлгыр (алгоритмэр), ар кыызфиггэфедээ зэхэфыныр кышыгышгунэу;
- Гушыгэгэпе зэхэфыным зэклэлтыклуаклэу хэлгыр (алгоритмэр), ар кыызфиггэфедээ зэхэфыныр кышыгышгунэу.

Едзыгэу «Морфологионерэ орфографионерэ»

Я 6-рэ классыр кээыухырэ клэлэеджаклом зриггэшилэцт:

- Пкыгыгуацлэхэр, пгыгыгуацлэхэр, пчэггэацлэр, цлэпапклэр кызырыкырэ гушыгэхэр афэнлуасэ хгунхэр;
- пгыгыгуацлэхэм улчлэхэр тэрээу афаггэуцунхэр;
- кээтыггэ гушыгэхэм е гушыгэхыггэхэм пгыгыгуацлэхэр кхагаггэщынхэр;
- пгыгыгоцлэ унаехэмрэ кызырыклохэмрэ зэтыраушгхафыкышгунхэр;
- пгыгыгуацлэхэр псалгэми тхэными тэрээу шаггэфедэнхэр;
- цлыфыр кызырыкырэ ыкли нэмык пгыгыгуацлэхэр зэтыраушгхафыкышгунхэр;
- пчэггэу пгыгыгуацлэхэр зэрытхэр тэрээу аггэунэфынхэр;

- Пгыгыгуацлэм имэхан, иупчлэхэр, гушыгэхыггэм кызырэхафэрэр ашлэнхэр;
- пгыгыгуацлэхэр пгыгыгуацлэхэм арапхызэ гушыгэгэггэсэхэр зэхаггэуцонхэр;
- пгыгыгуацлэхэр ахэтхэу гушыгэхыггэхэр кызырэхаггэуцонхэр;
- пгыгыгуацлэ зыхэмыт гушыгэхыггэу кээтыггэхэм кякылурэ пгыгыгуацлэхэр ахаггэуцожынхэр;
- псалгэм, тхыггэ текстым, гушыгэхыггэм пгыгыгуацлэхэр кхагаггэщышгунэу;

- Пчэггэацлэм кыкылрэр, имэхан ашлэнхэр;
- пчэггэацлэхэр зэрэггэщыггэхэр, падежхэмклэ зэрээокылхэрэр ашлэнхэр;
- кээтыггэ гушыгэхэм е гушыгэхыггэхэм пчэггэацлэхэр кхагаггэщынхэр;

- Цлэпапклэм кыкылрэр, имэхан ашлэнхэр;
- цлэпапклэхэр зэрээтефыжыггэхэр ыкли зэрээхьокылхэрэр ашлэнхэр;
- цлэпапклэхэр гушыгэхыггэм членэу кызырэхафэхэрэр ашлэнхэр;
- кээтыггэ гушыгэхэм е гушыгэхыггэхэм цлэпапклэхэр кхагаггэщынхэр.

Тхэн лофшлэн зэфэшгхафхэр

- Сочинениеу, диктантэу, изложениеу, тест-лофшлэнхэу атхырэмэ теорие шлэныггэу алэклэлхэр ашаггэфедэнхэр.

Календарнэ- тематическэ план я 6-рэ класс

№	Тематикэр	Шэныгэ шапхэу к1элэеджак1охэм агьотын фаехэр	Сыхь.	Мафэр
1.	Ухэзыщэрэ ублап1 «Адыгабзэм изэгэш1эн мэхьанэу и1эр»	Ныдэльфыбзэм мэхьанэу щылэныгэм щырилэр, ц1ыфхэр зэлы1эсынхэмк1э бзэм амал шлагьоу зэрэщытыр кьагурылонхэр	1	
2- 3.	Ятфэнэрэ классым шак1угэм ик1эджык1ыжын. Гущылэзэгьусэр. Гущылэухыгэр ык1и гущылэухыгэм ичленхэр.	Гущылэзэгьусэр, гущылэухыгэр ык1и гущылэухыгэм ичленхэр аш1энхэр; Гущылэухыгэм ичлен зэлыэкьэгьухэр агьэунэфышъуныр;	2	
4.	Гущылэгьэпсыныр. Гущылэр зэрээхэтыр.	Гущылэгьэпсыныр бзэш1эныгэм изылахьэу зэрэщытыр, ащ зэригьаш1эрэр, мэхьанэу и1эр аш1энхэр;	1	
5-6	Гущылэ льяпсэр , льяпсахэр, льяпсапэр.	Гущылэпкьыр, льяпсэр, льяпсапэр, льяпсахэр, к1эухыр гущылэхэм кьахагэщын альк1ыныр	2	
7	Гущылэ зэхэлхэр, ахэмэ ятхык1.	Гущылэ зэхэлхэр зыфалохэрэр, ахэмэ ятхык1эхэр аш1энхэр;	1	
8	Гущылэр зэрээхэтым изэхэфын.	Гущылэр зэрээхэтым изэхэфын зэк1элык1уак1эу хэлыр аш1эныр, ар кьызфагьэфедээ зэхэфыныр кьаш1ышъуныр;	1	
9.	Морфологиемрэ орфографиемрэ	Морфологием зэригьаш1эрэр аш1эныр; -орфографием зэригьаш1эрэр аш1эныр;	1	
10.	Бзэ льяпсэ гущылэхэр. Пкьыгьуац1эр.	Бзэ льяпсэ гущылэхэм кьагэлыагьорэр, гущылэухыгэм ичленэу зэрэхьухэрэр аш1эныр; пкьыгьуац1эм мэхьанэу ык1и ляпсэ нэшанэу и1эхэр,	1	
11- 12	Пкьыгьоц1э гьэнэфагьэхэмрэ пкьыгьоц1э мыгьэнэфагьэхэмрэ	Пкьыгьоц1э гьэнэфагьэхэмрэ мыгьэнэфагьэхэмрэ зэтырафышъунхэр, падежхэмк1э зэрээок1хэрэр аш1энхэр;	2	
13	Пкьыгьуац1эхэм яззок1ын.	Пкьыгьуац1эхэр падежхэмк1э	1	

	цлэпаклэхэр.	ашлэн. Мыгэнэфэгэ цлэпаклэхэм ятхыклэ ашлэн.		
33.	Мыдэныгэ ыкли кээзгэгэзлэгэго рэ цлэпаклэхэр	Мыдэныгэ мэханэ зилэ цлэпаклэхэр, кээзгэзлэгэгорэ цлэпаклэхэр ашлэныр.	1	
34.	Ж/И. Ж/Б. «Ильэс еджэгум кыклоцл адыгабзэмклэ сишлэныгэ хэхуаггэр.	Шлэныгэхэу агъотыггэм иггэпыггэжын	1	